Mircea GHIȚULESCU

Uiuiu și suprarealismul târziu

Cel mai teatral capitol din opera dramatică a lui Alexandru Uiuiu este propriul său nume ca un chiot de bucurie sau un refren dintr-un cântec de pahar de Gică Petrescu. De aceea autorului i se potrivește cea mai bună replică din *Așteptând-o pe Godette,* un mic eseu asupra substantivelor proprii care se transformă în nume comune: „E o diferență între Mihai și Mihăescu, Pintea și Pintescu, între Avram și Avramescu, între Manole și... mă rog!". De ce „mă rog"? Trebuie să înțelegem că e vorba de Nicolae Manolescu, dar peste un timp nu va înțelege nimeni, iar mulți nu vor înțelege nici astăzi. Nefigurativă, mozaicată piesa este rebelă pentru că a deviat considerabil de la proiectul inițial. Așa se întâmplă când pornești de la un titlu fast care se dovedește a fi nefast. Pentru că *Așteptând-o pe Godette* provoacă un univers nelimitat de așteptări prin analogia cu celebra piesă a lui Samuel Beckett (*Așteptând pe Godot,* și nu „așteptându-l", traducere de care s-a lăsat contaminat și Alexandru Uiuiu) cu care, la urma urmei, nu are nicio legătură, deși putea avea, ba chiar se putea rezema pe o cât de firavă referință. Astfel, mult așteptata Godette este o fată oarecare ce apare și dispare fără o semnificație certă. Piesa începe ca o cronică a unui proiect utopic și sfârșește ca o comedie de Beaumarchais în care toată lumea se căsătorește cu toată lumea, slugile și stăpânii laolaltă. Adesea Uiuiu încearcă să scrie teatru cu mijloacele poeziei, astfel că unele dintre replici sunt versuri pure: „În visele noastre păstrăvul sare pe mal" spune Pescarul chiar din prima replică sau: „Am învățat două pietre să vorbească între ele, dar și-au spus cuvintele atât de încet, încât nu le-am auzit. Uneori declamă ca Shakespeare („Nu lăsa zădărnicia la temelia iubirii ce-ți port"), alteori ca Goethe („Arată-te! Vino ca o muzică, apropie-te ca o lumină..."). Asemenea lui Gellu Naum, cu care se întâlnește pe porțiunile de suprarealism scăpărător – puține din păcate (Arhitectul se trânteşte pe un fotoliu și turteşte o pisică), nu-i pasă unde se termină poezia și unde începe teatrul. Este chemat un arhitect care să proiecteze un coteț dar, de la coteț, printr-un delir ionescian al replicii, se ajunge la Turnul Babel „cu sufragerie Babel, cu dormitoare și băi Babel". Enormitățile se spun de la sine ca în *Ceasornicăria Tauss* de același Gellu Naum: „M-am gândit s-o facem cu trei aripi să poată zbura și pe spate". E vorba de un proiect absurd sau obiect imposibil, fântâna orizontală cu o femeie însetată în loc de ciutură. Undeva, bine ascunse, descoperi elementele unui pamflet politic mai ales în scena de antologie cu individul care nu mai poate scăpa de ziare și moare asfixiat, cu ziarul lipit de față, dar și componentele unui postcioranism moderat: un cor intonează *Somnoroase păsărele* pe muzica imnului național *Deșteaptă-te române*! Încă o contribuție la celebra teorie a somnului românesc și încă un poet care sună deșteptarea. Alexandru Uiuiu ne dă și o definiție comică a „tranziției" cum s-a numit trecerea de la socialism la capitalism: „Bagi lingura în ciorbă și o duci la gură. Nici blidul plin nici gura plină". Actul al III-lea nu mai are nicio legătură cu primele două, fiind cinci tipuri de căsătorie scrise cu umor, autonome nu numai de restul construcției, ci și ele între ele. În *Așteptând-o pe Godette* autorul nostru trage aiurea cu arme de cea mai bună calitate. Cultivat și insolent (citează din *Lacul* lui Lamartine, iar în *N-ai să înțelegi nimica* sau *Cât teatru e în teatru* face un colaj intertextual din Ionesco, Tennessee Williams, Ödőn von Horvath etc.) ocheşte mai multe ținte deodată dar nu le nimerește. Personaje interesante se pierd pe drum (Câinele, bunăoară, dar și Andrei din primul act despre care nu vom afla niciodată de ce este arhitect), ca să nu mai vorbim despre Godette, cea mai amară decepție.

De obicei, autorul scrie pentru sine, dar se întâmplă uneori (ca în *N-ai să înțelegi nimica* sau *Cât teatru e în teatru)* că, aceea ce îl interesează pe autor este demn de interes şi pentru cititor, chiar dacă e vorba de întâmplări cu caracter personal, mai mult chiar, autobiografic. Din fericire, sunt pagini unde cuvintele îl ascultă atât de supuse, încât autorul însuşi se cruceşte şi îi vine să zică, asemenea Antigonei, „În lume-s multe mari minuni. Minuni mai mari ca... scrisul nu-s". Dacă în *Godette* era o tentativă suprarealistă în descendența lui Gellu Naum, în primele acte din *N-ai să înțelegi nimica* sau *Cât teatru e în teatru* ne întâmpină realismul cel mai uşor de identificat cu putință. Protagoniştii, El şi Ea, îşi descarcă sacul cu resentimente, îşi aruncă în față intimitățile devastați de iubire şi ură. Actul unu şi doi sunt lungi monologuri plăcute la rostit ce pot face plăcerea actorului. Este şi o teorie la mijloc, pentru că Uiuiu este filosof, şi anume că „sufletul este trupul", dar o ştim de mult în formula lui Blaga că diavolul şi bunul dumnezeu sunt frați. La Uiuiu, trupul se îmbolnăveşte numai după ce s-a îmbolnăvit sufletul. Profesorii îi îmbolnăvesc pe studenții de la actorie, devenind duşmanii personali ai autorului îndrăgostit care simte nevoia să-şi verse ura în personaje. Dragostea insultată pentru o studentă la actorie de la Cluj-Napoca cu tendințe lesbiene trebuie răzbunată. Până la urmă, textul acumulează atâtea detalii pasionale, încât devine o ireversibilă şi patetică – în cel mai bun înțeles al cuvântului – piesă de dragoste

Piesele într-un act au modele consacrate: *De ziua națională* începe ca *Boul şi vițelul* de Grigore Alexandrescu şi continuă cu *Cafeaua domnului ministru* de Horia Gârbea. Este o parodie mai mult sau mai puțin hazlie a vieții politice contemporane care ne dovedeşte încăodată că ardelenii au umor. O întâlnire cu investitori străini se transformă într-o scenă de umor mut cu schimbarea drapelelor naționale şi a traducătoarelor, până se găseşte soluția unificatoare: drapelul şi limba „americană"... O parodie cu zei în descendența lui Radu Stanca din *Gâlceava zeilor* este *Zeul*, piesă într-un act prevăzută cu citate din Heidegger şi Socrate. Din glumă în glumă, Alexandru Uiuiu spune şi lucruri care nu au mai fost spuse sau nu în felul acesta. Iată Zeul care vrea să creeze o altă rasă: „Calea e mult mai simplă: e suficient să te naşti din moarte, nu din naştere, şi atunci eşti om. Mă voi naşte din nou şi, după obiceiul vostru, voi alege ca izvor, ca punct de plecare moartea. Am să mă nasc din spermă şi sânge, din carne şi oase, din tot ce moare pentru a avea gustul subtil şi rar al sfârşitului pe limbă". Adică, viața să se desfăşoare dinspre moarte spre naştere, nu ca acum. N-ar fi rău. Dicția perfectă şi simțul scenei rămân la Alexandru Uiuiu valori nestructurate.

Alexandru Uiuiu, *Aşteptând-o pe Godette,* Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2003.

Crenguța MANEA

Prezențe discrete în umbra spectacolului

Cu fonturi la fel de discrete ca şi prezența lui, apare numele *secretarului literar* în orice caiet-program. Există şi variante lexicale: dramaturg, în accepțiunea dată de Lessing şi explicată în *Dramaturgia de la Hamburg*; sau *assistant director*, într-o variantă anglofonă, poate şi *press officer*, pentru că „fetele de la secretariat" (cam ăsta este numele „tehnic" folosit în teatru, pentru că, de obicei, mai toți secretarii literari sunt tinere entuziaste, la început senin de idilă cu TEATRUL!) îşi asumă şi învață să se priceapă la toate cele multe care presupun existența în afara reflectoarelor. Şi, poate, în primul rând, „costumul de bal" al spectacolului este obligația profesională şi gloria de o seară, seara de premieră, a secretarului literar.